

NOTATKI BOTANICZNE

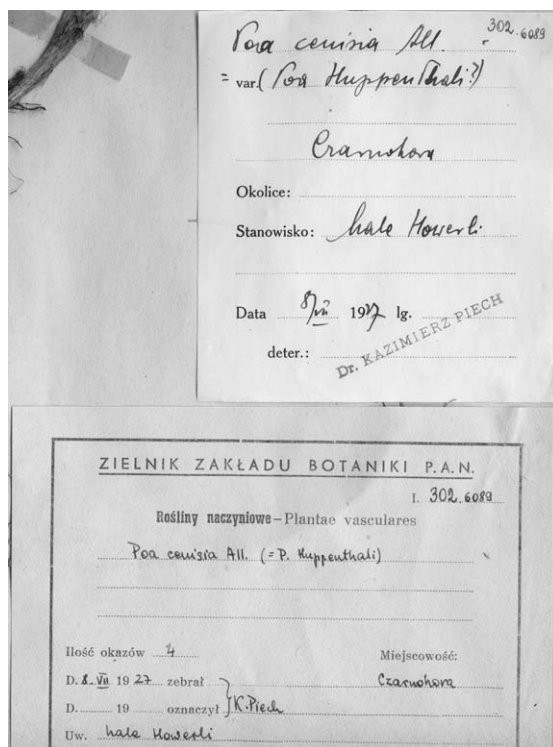
Kilka słów o *Poa huppenthalii* Raciborski

Wymieniona w tytule nazwa trawy, *Poa huppenthalii*, przewija się w okresie międzywojennym w kilku publikacjach naszych botaników. Autor tej notatki wygłosił w swoim czasie referat na temat tej rośliny i zapomnianej już dziś osoby, której ta nazwa została poświęcona. Zachęcony przez prof. Ludwika Freya przedstawiam obecnie najważniejsze tezy z nadzieją, że temat zainteresuje polskich botaników (być może także ukraińskich) i przyczyni się do ostatecznego ustalenia przynależności systematycznej tej trawy.

Poa huppenthalii jest nazwą pustą (*nomen nudum*). Nie towarzyszył jej nigdy formalny opis. Pojawiła się w druku, jak się wydaje po raz pierwszy, w pracy WRÓBLEWSKIEGO (1922), gdzie wśród grzybów pasożytniczych zebranych w Karpatach Pokuckich widnieje *Uromyces poae* Rabenh. „na *Poa Huppenthalii*: ogród stacji doświadczalnej na Połoninie Pożyżewskiej; w paśmie Czarnohory 27. VII. 1914”. Fragment porażonej przez pasożyta rośliny, zebranej przez Wróblewskiego, jest zresztą dotąd zachowany w mykologicznej części zielnika Instytutu Botaniki PAN w Krakowie pod numerem KRAM F 7499 (pasożytem jest w rzeczywistości *Puccinia poae-nemoralis* Otth).

Druga wzmianka o *Poa huppenthalii*, obszerniejsza, jest zawarta w publikacji SWEDERSKIEGO i WILCZYŃSKIEGO (1927). Okazuje się z niej, że autorem nazwy jest Marian Raciborski, że jest to „gatunek endemiczny (?) i niezmiernie charakterystyczny dla połonin Czarnej Hory”, oraz że Wilczyński przygotował do druku w *Acta Societatis Botanicorum Poloniae* publikację poświęconą temu gatunkowi. Wiadomo, że zamiaru tego nie zrealizował. Z tych danych wynika także, że *Poa huppenthalii* była gatunkiem formalnie nie opisanym, a nazwa ta mogła znajdować się tylko na okazie zielnikowym. Poświęcenie jej osobie Huppenthala (o którym niżej więcej szczegółów) sugeruje, że autor nazwy, Raciborski, zgodnie ze zwyczajem panującym w taksonomii utrwalił w ten sposób osobę mającą zasługę w odkryciu (znalezieniu, zebraniu) tej rośliny.

Trzecia publikacja, w której jest wymieniana *Poa huppenthalii*, zresztą wielokrotnie, to opracowane przez Wilczyńskiego zeszyty poświęcone roślinności Czarnohory w pięknym wydawnictwie Zygmunta Wóycickiego *Krajobrazy roślinne Polski*. W jednym z nich poświęcił tej roślinie specjalny tekst i fotografię (WILCZYŃSKI 1931). Nazwę polską *wyklina Huppenthala* odniósł do *Poa ursina* Velenovský, pisząc wyraźnie, że jej synonimem jest *Poa huppenthalii*, nazwa zielnikowa Raciborskiego. *Poa ursina* jest – według Wilczyńskiego – gatunkiem endemicznym bałkańsko-wschodniokarpackim, nazwanym przez Ferdynanda Paxa elementem dackim, mającym na Czarnej Horze kres rozmieszczenia. *Wyklina Huppenthala* okazała się jedną z najlepszych traw pastewnych na ubogich poło-

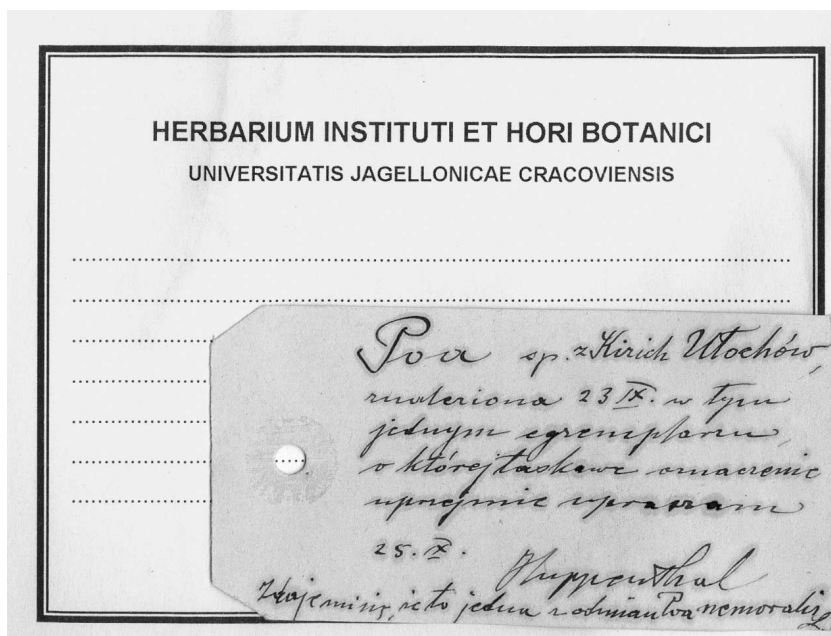

Ryc. 1. Etykieta okazu zielnikowego zebranego przez K. Piecha na halach Howerli

Fig. 1. The label of herbarium specimen collected by K. Piech on the meadow of Howerli

ninach Czarnohory i pod tą nazwą była od 1910 r. w uprawie w ogrodzie stacji doświadczalnej dla melioracji połonin na Połoninie Pożyżewskiej. Tekstowi towarzyszy fotografia, wykonana na kamienisku wśród kosodrzewu na zboczu Kozła Wielkiego w paśmie Czarnohory, zdjęta przez Wilczyńskiego w lipcu 1928 r., na której widać kępy wykliny Huppenthala (*Poa ursina* Velen.) w towarzystwie m.in. *Pulmonaria rubra* Schott, która jest także dackim elementem florystycznym. Można jeszcze dodać, że według EDMONDSONA (1980) *Poa ursina* wchodzi w zakres *P. media* Schur.

Niedawne próby odnalezienia przez autora w Krakowie oryginalnego egzemplarza *Poa huppenthali*, oznaczonego tak przez Raciborskiego, nie przyniosły, niestety, pełnego rezultatu. W zielniku Instytutu Botaniki PAN są jedynie okazy zebrane przez Kazimierza Piecha w 1927 r. na halach Howerli, oznaczone przez niego jako „*Poa cenisia* All. = *Poa Huppenthali*?” (Ryc. 1). Natomiast w zielniku Instytutu Botanicznego UJ, gdzie trafiła większa część zielnika Raciborskiego, znajduje się w składce *P. nemoralis* okaz znaleziony przez Huppenthala 23 września (niestety bez daty rocznej) w kotlinie Kizich Ułochów w paśmie Czarnohory, z karteczką pisaną przez Huppenthala, zawierającą prośbę o oznaczenie (Ryc. 2). Prośba ta była zapewne skierowana do Raciborskiego, ale brak stwierdzenia Raciborskiego: „*Poa Huppenthali nova species*”. Może kartka z oznaczeniem Raciborskiego zaginęła? Jednak według zapewnień opiekunów zielnika, roślina została wprawdzie

Ryc. 2. Etykieta napisana przez Huppenthala z prośbą o oznaczenie okazu

Fig. 2. The label written by Huppenthal with request to determinate the specimen

przeniesiona na świeży arkusz papieru, lecz na pewno wszystkie dodatkowe karteluski, obecne na oryginalnym arkuszu, były także starannie przeniesione.

Karol Huppenthal¹, któremu nazwa omawianej trawy jest poświęcona, urodził się w 1874 r. we Lwowie, ukończył Studium Rolnicze UJ pod kierunkiem Emila Godlewskiego. W latach 1897–1901 był asystentem Stacji doświadczalnej chemiczno-rolniczej w Dublanach, kierowanej przez Józefa Mikułowskiego-Pomorskiego. Po kilkuletnich studiach w Niemczech, w latach 1908–1919 pełnił obowiązki adiunkta w Stacji botaniczno-rolniczej we Lwowie (był też w tym czasie kierownikiem wspomnianej wyżej stacji na Połoninie Pożyżewskiej). Później przez krótki okres wykładał w Wyższej Szkole Lasowej we Lwowie i w tamtejszej Politechnice, a od 1922 r. do wybuchu wojny był kierownikiem Stacji Doświadczalnej Pomorskiej Izby Rolniczej w Toruniu. Zmarł pod Toruniem w 1941 r. Był dobrym florystą, być może uczniem w tym zakresie Mariana Raciborskiego, z którym przez kilka lat razem przebywał we Lwowie; dostarczał mu roślin do wydawnictwa zielnikowego „Rośliny Polskie”. Jego publikowany dorobek, obszerny ilościowo, jest jednorodny tematycznie i dotyczy wyłącznie zagadnień związanych z rolnictwem. Obejmuje pracę dyplomową opublikowaną w wydawnictwie Akademii Umiejętności („Przyczynek do fizjografii pszenicy”, 1897) oraz kilka broszur i wiele drobnych artykułów w fachowych pismach rolniczych.

¹ Obszerniejszy życiorys Karola Huppenthala jest przez autora przygotowywany do druku

Summary. A word about *Poa huppenthalii* Raciborski. The article contains an information about *Poa huppenthalii* Raciborski (*nomen nudum in herbarium*) and about Karol Huppenthal (1874–1941), whom this species was dedicated. „*Poa huppenthalii*”, probably a synonym of *Poa ursina* Velenovský (which is a synonym of *Poa media* Schur after EDMONDSON, 1980), was been a common grass on mountain meadows in Czarna Hora range (East Carpathian Mountains, Ukraine).

LITERATURA

- EDMONDSON J. R. 1980. *Poa* L. – W: T. G. TUTIN, V. H. HEYWOOD, N. A. BURGESS, D. M. MOORE, D. H. VALENTINE, S. M. WALTERS & D. A. WEBB (red.), Flora europaea 5. *Alismataceae* to *Orchidaceae* (*Monocotyledones*), s. 159–167. Cambridge Univ. Press, Cambridge.
- SWEDERSKI W. & WILCZYŃSKI T. 1927. Stężenie jonów wodorowych w glebach połonin pasma Czarnej-Hory w Karpatach Wschodnich. – Doświadczalnictwo Rolnicze 3(1–2): 78–90.
- WILCZYŃSKI T. 1931. Roślinność pasma Czarnohory (Die Vegetation des Czarnahoragebirges). – W: Z. WÓYCICKI (red.), Krajobrazy roślinne Polski 19, s. 22 + 10 tablic.
- WRÓBLEWSKI A. 1922. Wykaz grzybów zebranych w latach 1913–1918 z Tatr, Pienin, Beskidów Wschodnich, Podkarpacia, Podola, Roztocza i innych miejscowości. Część I. *Phycomycetes*, *Ustilaginaceae*, *Uredinales* i *Basidiomycetes*. – Spraw. Komis. Fizjogr. PAU 55: 1–50.
- TOMASZ MAJEWSKI, Katedra Fitopatologii Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, ul. Nowoursynowska 166, PL-02-787 Warszawa; e-mail: majewskit@alpha.sggw.waw.pl

Przyjęto do druku: 14.06.2005 r.

Goodyera repens (Orchidaceae) na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej

Goodyera repens (L.) R. Br. (tajęża jednostronna) należy do roślin wyjątkowo rzadko notowanych na terenie Wyżyny Śląsko-Krakowskiej (BERNACKI 1998; ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Ostatnie znaleziska pochodzą z okolic Bukowna na Garbie Tarnogórskim – kwadrat ATPOL DF46 (FAGASIEWICZ 1986) i Chrzanowa (Pagóry Jaworznicke, DF55) (DUBIEL i in. 2000). Stanowiska zlokalizowane na terenie mezoregionu Chełm uznane są za zanikłe (BERNACKI & NOWAK 2002).

Gatunek ten do tej pory nie był podawany z obszaru Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, stanowiącej wschodnią część Wyżyny Śląsko-Krakowskiej. Godne uwagi jest więc odnalezienie tajęży jednostronnej w okolicach wsi Bystrzanowice koło Janowa (Ryc. 1), w północnej części tego regionu (DE96). Tym bardziej, że *Goodyera repens* miała status gatunku wymarłego w województwie śląskim (BERNACKI i in. 2000) i jest to jedyne stanowisko na tym terenie.

Populacja występująca w Bystrzanowicach rośnie w borze sosnowym świeżym. Luźne, ubogie runo tworzy głównie *Deschampsia flexuosa*, natomiast dobrze rozwinięta jest warstwa mszysła, zdominowana przez *Pleurozium schreberi*. W lipcu 2003 r. na niewielkiej